

Şairin külliyyatı o qədər zəngin, şeiriyyəti, təfəkkürü o qədər güclü və mükəmməldir ki, hətta onu bir sıra xalqlar öz adlarına çıxmağa cəhd edirlər. Lakin Nizaminin ilahidən gələn fitri istedadı, ülvi hissləri və mərhəmət, məhəbbət aşiqi olması onun təmiz azərbaycanlı olmasının ən bariz sübutudur. Dünyada ikinci Gəncə adlı məkan yoxdur və ikinci Nizami Gəncəvi də doğulmayıb. O, təpədən-dırnağa Azərbaycana, doğma Gəncəyə, onun gözəlliklərinə vurğun idi.

*Sözün də su kimi lətafəti var,
Hər sözü az demək daha xoş olar.*

Bu misraların müəllifi dahi Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvi 1141-ci ildə Gəncədə ziyalı, zadəgan bir ailədə dünyaya gəlib. Əsl adı İlyasdır. Ömrünün axırına kimi Gəncədə yaşayıb.

Uşaq yaşlarında əvvəlcə atası, daha sonra anası dünyasını dəyişib. Nizaminin tərbiyəsi və təhsili ilə dayısı Ömər məşğul olub. Onu qardaşı Qivami Mütərrizi ilə birgə öz himayəsinə götürüb. Dayıları hər iki qardaşa yüksək təhsil verib. O, təhsilini Gəncə mədrəsəsində alaraq ərəb və fars dillərinə mükəmməl yiyələnir. Onun müdrikliyini şeirlərindəki fəlsəfi fikirləri, mülahizələri də sübut edir. O, həm də öz şeirlərində tarixə, riyaziyyata, astranomiyaya, hikmətə və müqəddəs dinə dair geniş məlumatla malik olduğunu göstərir. Onun haqqında deyilənlərdən məlum olur ki, şair pəhləvi, nəsturi, yəhudi dillərinə də yiyələnib. Nizami Gəncəvi Azərbaycan xalqının bəşər mədəniyyətinə, ədəbiyyatına bəxş etdiyi ən böyük ədəbi şəxsiyyət, poeziya dühasıdır.

Əməksevər, gözütöx, mülayim təbiətli şair şeirlərində dünyada baş verən zülmü, haqsızlığı və ədalətsizliyi tənqid edir, insanları mərhəmətli olmağa çağırırdı. Poemalarında "Sultan Səncər və qarı", "Kərpickəsən kişinin dasta-

nı", "Ağıllı çoban", "Xeyir və Şər" və digər mənzum hekayələrində haqqı, ədaləti tərənnüm edən şair yazırdı: "Mərd olmaq yaxşıdır, dünyada hər an, mərdlik

onun mərhəməti, sevgisi dayanırdı. Elə bütün bu amallara görə, Nizaminin qəhrəmanları arasında fərqli dinlərə, irqlərə mənsub insanlara rast gəlmək olur.

ilə çatar arzuya insan". Bu ideya və amalla yaşayan şair dəfələrlə təklif edilməsinə baxmayaraq, saray şairi olmaqdan imtina etmişdir. Nizami Gəncəvi azad ruhlu, azad düşüncəli, hər şeyə ülvi məhəbbətlə yanaşan, dünyanı gözəlliklər içində, sevgi əhatəsində görmək istəyən şair olub. Onun üçün dünyanın fəvqündə, ən uca nöqtəsində şəxsiyyətin meyarı, insanlıq dururdu, insanlar arasında irqi, dini ayrı-seçkilik, fərqlilik yox idi. Hər şeydən öndə insanlıq,

Nizami Gəncəvi dünyada ilk "Xəmsə" (beşlik) yaradan şairdir. O, dünya ədəbiyyatı tarixinə məsnəvi formasında yazdığı "Sirlər xəzinəsi", "Xosrov və Şirin", "Leyli və Məcnun", "Yeddi gözəl", "İsgəndərnamə" poemaları ilə düşmüşdür. Nizami Gəncəvidən ilhamlanan Şərqi bir çox şairləri sonralar xəmsələr yaratmışlar.

Şairin həyatı əzəldən keşməkeşli, acılarla dolu olub. Mükəmməl, bilikli, elmi biri kimi yetiş-

sə də həyatında bir çox kədərli hadisələr baş verib. Taleyində, ailə həyatında bəzi uğursuzluqlar yaşanıb. Şairin ilk ailə qurduğu qadın Dərbənd hökmdarı Seyfəddin Müzəffərin ona göndərdiyi qıpçaqlı kənz olub. Nizami onu böyük məhəbbətlə sevib, 1173-cü ildə həmin türk qızı ilə evlənib. Bu evlilikdən sevimli oğlu, göz nuru Məhəmməd dünyaya gəlib. Təəssüflər olsun ki, şairin xoşbəxtliyi uzun sürməyib. "Xosrov və Şirin" poemasını yazarkən 1180-ci ildə Nizaminin dünyalar qədər sevdiyi qıpçaqlı gözəl vəfat edir. Bu hadisədən çox mütəəssir olan Nizami həmin vaxt yazdığı "Xosrov və Şirin" poemasında sevimli xanımını yad edir. Şirini nəzərdə tutaraq yazır: "O mənim qıpçaqlı Afaqıma bənzərdi".

Onu da qeyd edək ki, Nizami Gəncəvi yaradıcılığında, poeziyasından tək Şərq deyil, Qərb şairləri - Dante, Bokkaçio, Şekspir, Şiller, Höte, Bayron, Puşkin və digərləri də bəhrələnməmişlər. Həmin klassiklər Nizami poeziyasından yararlanmaqla həm də şairi təbliğ, tərənnüm etmişlər.

Dahi Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvi 1209-cu il mart ayının 12-də doğulduğu Gəncə şəhərində dünyasını dəyişmişdir. Dünyada əbədlilik qazanan, Azərbaycan ədəbiyyatını, poeziyasını öz nuruna qərğ edən dahi Nizaminin xatirəsi dövlətimiz tərəfindən hər zaman yüksək qiymətləndirilib. 1947-ci ildə Nizami Gəncəvinin anadan olmasının 750 illiyi ilə əlaqədar şairin Gəncədə qəbirüstü məqbərəsi tikilib. Məqbərə Gəncə şəhərini yaxınlığında yerləşir. 1991-ci ildə isə məqbərə kompleksi yenidən qurulub. 20 metr hündürlükdə olan məqbərənin ətrafında park salınıb. 2012-ci il aprel ayının 20-də Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə İtaliyanın paytaxtı Roma şəhərindəki məşhur "Villa Borghese" parkında Nizami Gəncəvinin əzəmətli abidəsi ucaldılıb.

Ramidə YAQUBQIZI,
"Respublika".